

56-OS GYERMEKEK, AKIK EMLÉKEZNEK

Vasvári Éva

Visszaemlékezés - 1956

A haza a szívünkben lakik

1956! Ez az évszám nemcsak egy történelmi esemény keltezése, hanem olyan számsor, amely nemzedékről nemzedékre megüzeni, hogy mi dolgunk a jelenben és mit kell továbbadnunk a jövőnek. Ez az évszám arra is kötelez, hogy emlékezzünk. De vajon van-e, lehet-e emléke egy 1956-ban éppen csak cseperedő kisgyerekeknek? A forradalomról természetesen nem lehet átélt tapasztalata. Ám a tudata mélyéből fel-felbukkannak nyomasztó és félelmetes képfoszlányok, amelyek holtáig elkísérik.

Emlékszem, tél volt. Apám nyúzottan, egy barna ruhában valahonnan hazaérkezett. Gyerekszívemmel örülni szerettem volna, de anyám zokogni kezdett, s nekem jéghideg vasmarok szorította torkomat. Nem értettem semmit, csak a fojtott szavak kopogását és a zihálva elhadart szavakat hallottam. A félelemre emlékszem. A jeges félelemre. Utólag megtudtam, ekkor jött haza apám Szegedről, már a forradalom leverése után. Gyalog tette meg az utat, s aztán ment valahová tovább – mert tudta, jön a letartóztatás.

Emlékszem anyám örökké könnyes szemére. És egy csizmás, bőrdzsekis bácsira, aki többször eljött hozzánk és anyámat arról faggatta, hol van apám. Engem is arról kérdezett, „mikor láttad apukát?” Nem feleltem. Félttem. És gyűlöltem azt a bácsit. Aztán esténként, lefekvéskor, anyám az ölébe vont, és arról beszélt, hogy apuka katona, de nemsokára haza fog jönni. Sokat imádkoztunk, hogy apa minél előbb köztünk legyen. S amikor félálomban kipillantottam a meleg ciha alól, azt láttam, hogy anyám ír. Rendületlenül és sírva. Apámnak írta a leveleket.

Emlékszem egy beszélőre. Egy rideg, szürke helyiségben sokat várakoztunk, aztán beengedtek egy terembe. A hosszú asztalok egyik felén a rabok, a másik felén a látogatók ültek; köztük rácsszerű elválasztók voltak kiképezve. Nagy volt a hangzavar. A beszélő végén apám engedélyt kapott, hogy magához öleljen és megcsókolja az arcom. Az érintését most is érzem. Arca borostája szúr, könnyei az arcomat mosták. Nem ismertem meg apámat. Azt kérdeztem anyámtól: „Ki ez a bácsi?” Utólag tudom, ez a kérdésem múlhatatlan lelki bántalmat okozott apámnak és anyámnak is.

Amikor elsős voltam az általános iskolában, az bántott a legjobban, hogy míg másoknak van apukájuk, nekem nincs. De ekkor már megtudtam az igazat. Azt, hogy apám nem katona, hanem börtönben van. S hogy nekem erről nem szabad beszélnem. Félénkké váltam, koravénné és bizonytalaná. Bár nénikémék mindent megtettek értem és értünk – nagyapám testvérénjével és férjével laktunk közös háztartásban kispesti házukban–, a kisgyerekkoromra mégsem tudok felhőtlen örömmel visszaemlékezni. Mintha sok sötét árny vett volna körül. Anyám kimondatlanul is attól rettegett, hogy bajba sodródhatnak a nekünk

otthon adó rokonaink is. Letartóztatása előtt apám is ettől tartott leginkább. Szegedről hazatérve ezért is hagyta el otthonunkat, s ment tovább a keresztszüleihez. Bácsikám nagy turistaként régi, katonai térképeket gyűjtött, óriási veszedelem lett volna, ha ezeket a házkutatáskor megtalálják. Nem találták meg.

Apám szabadulásakor tudtam meg, mit jelent a lélek legmélyéről feltörő boldogság. A szomszédban játszottam, és a nénikém lélekszakadva futott hozzám, hogy megjött apa. Kiáltozására az egész utca összeszaladt. Azt hiszem, erre a hírré a környékünk egy nagy mosollyá vált. Valaki elszaladt anyámért a munkahelyére, a Vörös Csillag Traktorgyárba, s én addig apám arcát cirógattam. Emlékszem, apám leült a konyhaasztalhoz ebédelni. Mi nem ettünk egy falatot sem, csak néztük. És sírtunk. De ez már a boldogság könnypatakja volt. Azon az estén kiköltöztem anyámék szobájából, s átköltöztem nénikémék szobájába. Attól kezdve velük aludtam. De nem bántam. Boldog voltam.

Jöttek a hétköznapok, megismerkedtem az apai szigorról. És lassan-lassan megtudtam, miért sétál egy rendőr minden este az ablakunk alatt, miért vagyunk mások, mint a többiek, miért nem lehet a tanult apám több és más, mint egy vasöntödei segédmunkás, s megtudtam, hogy október 23-ka közeledtével miért reszket minden évben anyám. S megtudtam azt is, hogy miért hazug és aljas a Kádár-rendszer. És megismerkedtem apám volt cellatársaival is. Egy orvos, egy festőművész, egy újságíró és apám – ők voltak a nagy csapat, akik börtönéveik után is kapcsolatban maradtak. Tartalmas beszélgetéseiknek fültanúja és részese lehettem, köztük és általuk nyertem vissza önbizalmamat, tőlük tudtam meg, hogy a haza a szívünkben lakik.

Kamaszkoromra már kiválóan megtanultam a kettős élet játékszabályait. Miközben otthon 56-ról és a napi politikáról folyt a szó, a belvárosi gimnáziumban – ahol tanultam – senki nem tudott apám múltjáról; én voltam a kispesti Vasi, akiknek csak segédmunkás az apja. A sors kegyetlen fintora, hogy padtársam és az egyik legjobb barátnőm édesapja ezredesként szolgált az akkori néphadseregben. Drága apám, mekkora erőfeszítésébe telhetett, hogy nem világosított fel arról, milyen életpályát járhattak be az ilyen magas rangra jutott katonatisztek. Szívélyesen fogadta barátnőmet, soha nem kérdezett semmit az édesapjáról.

Elérkezett 1976. október 23-ka. Apám nem jött haza időben a munkából. Anyám a kezeit tördelve sóhajtozott, s egyre azt mondta: „Meglásd, elviszik! Biztosan elviszik újra”. Nem vitték el. Késve ugyan, de rendben hazaérkezett. Ellenben nem sokra rá, december 7-én anyám örökre elment. A szíve azt mondta, elég. Ekkor már tíz éve le volt százalékolva szívpanaszokkal. Nem bírta tovább. Nem bírta az aggodalmakat, a szorongásokat, a nélkülözéseket. Nem tudott felépülni a történelem okozta sérüléseiből. Végleg és visszavonhatatlanul elhagyott minket.

A rendszerváltozás lelkesítően hatott apámra. Az újratemetésen ő és férjem is részt vett, én – mivel a fiaim kicsik voltak – a tévén keresztül néztem az eseményeket. Este templomba mentünk; Pilisszentlászlón mondattunk misét az elhunyt áldozatok emlékére. Felemelő pillanatok voltak. Ekkor a már nyugdíjas apám újjászületett, csatlakozott a Fónay Jenő által irányított POFOSZ-hoz, majd tisztségeket vállalt a szervezetben. 2000-től 2006-ig a POFOSZ elnökeként tevékenykedett, s teljes szívvel és lélekkel belemerült a munkába. Jómagam is benne voltam a közélet sűrűjében: politikai napilapok újságírójaként „testközelből” követhetem nyomon a 90-es évek minden botlását és küzdelmét, majd az azt követő évtizedek politikai-gazdasági folyamatait. Csalódások és reménykedések felváltva kergették egymást, s így tart ez ma is. Apám 2006-ban meghalt, de hátrahagyta örökségét, amely számomra a POFOSZ 1956-os Hagyományörző Tagozatának munkájában való részvételét jelenti. Két fiam és két unokám van, nekik elmondtam a családi legendáriumot. Azzal engedtem el fiaim kezét, hogy legyenek büszkék az elődeinkre, országépítő és országmegtartó nagyjainkra, köztük 1956-os hőseinkre. S legyenek büszkék arra, hogy magyarok. Mert a magyar szíve olyan repeső mint a dalosmadaré, az ereje olyan mint a kőzúzós, az indulata

olyan mint a táltosparipáé, a nyelve olyan mint az őssámánok pergő dobja és a lelke olyan mint az égigérő fa lombján átaranyló napfényé. Ennek a csodanépnek az a dolga, hogy **őrizz**e a szabadság kincsét.

